

23/11
POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

LETO IV • ŠTEV. 11

SVOBODA

V S E B I N A

O. A., Marksizem in intelektualci

Henri Barbusse, Zola

Kästner-Maček, Modne dame

M. T., Prebujena Mehika

Leonhard Frank, Od treh milijonov trije

Knjige in knjižnice

Društveno življenje

Dramatika

Delavska pesem

Delavski sport

Razno

1. NOVEMBER 1932 •

IZHAJA MESEČNO V LJUBLJANI

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 3

je največja regulativna hranilnica v Jugoslaviji

Ima vlog nad 430,000.000 Din.

*Za vse vloge jamči ljubljanska mestna občina z vsem
svojim premoženjem in z davčno močjo.*

*Za male trgovce in obrtnike obstoji pri hranilnici kreditno
društvo, za pupilarne naložbe pa sodni depozitni oddelek.*

*Za varčevanje mladine izdaja domače hranilnike, za
pošiljanje denarja po pošti pa svoje položnice.*

Telefon št. 2016 in 2616.

Poštni čekovni račun št. 10533.

Uradne ure za stranke so od 8. do 12. in pol.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " polletno	18—
" " četrtno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—

Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.
Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.

O. A.:

MARKSIZEM IN INTELEKTUALCI

(Konec)

Torej socializem ni golo krušno vprašanje, temveč tudi vzvišeno kulturno gibanje. Socializem hoče ne samo to, da se bo delavcu bolje godilo, ampak tudi to, da delavec preneha biti zgolj bitje, ki mora delati za druge samo zato, da živi. Socializem stremi po osvobojenju dela. Že sv. pismo je označilo delo kot prokletstvo nad človekom. Kljub temu je cerkev proglasila delo kot nekako religiozno obveznost. Naziranje, da moramo delati samo zato, da živimo, je suženjsko. Ali govorimo tudi o tem, da moramo dihati, da živimo? O samo ob sebi razumljivem se ne govori: kakor je dihanje naraven predpogoj za življenje vsakega posameznika, tako je tudi delo naraven predpogoj za družabno življenje. Za dihanje je treba zraka. In ali si moremo sploh zamisliti, da bi nekdo predložil, da zrak ne bi bil več na razpolago vsem ljudem. Saj v resnici ga ne uživajo vsi enakomerno — koliko podstrešnih in kletnih stanovalcev v vsem svojem življenju niti enkrat ne užije planinskega ali morskkega zraka!! Vendar si je nemogoče predstavljati to, da bi sama človeška družba s pravnimi določbami odvzela ljudem pravico do zraka. Ne mnogo manj čudno stanje pa je, če množice ljudi ne vedo, kako bodo jutri živeli, ker nimajo takega dela, s katerim bi si mogle kupiti živila. Ta pojem dela je treba odpraviti in take vrste delavec mora izgniti iz človeške zgodovine. Delo ne sme biti sredstvo za obogatitje enih in stalen strah pred pomanjkanjem drugih. Marksizem je naravno mobiliziral za svoje ideje delavstvo. Torej po obliki je socializem gibanje enega razreda v človeški družbi. Toda to gibanje ne stremi po nečem, kar bi bilo v interesu samo enega razreda, temveč se bori za uresničenje idealov in interesov vsega delovnega človeštva. Socializem ne stremi po tem, da bi jutri vladal delavski razred tak, kakor ga danes pojmuje pod to besedo. Socializem se ne bori za nobene predprave delavskega razreda. Nasprotno! Bori se za odpravo vseh različnih razredov v človeški družbi, kakor pravi Marx: »Pogoj za osvoboditje delavskega razreda je odprava vsakega razreda sploh.« Socializem je sicer razredno gibanje, čigar zadnji cilj pa je enakopravna brezrazredna človeška družba. Delavsko gibanje je sredstvo za doseg višje družabne organizacije. In za ta višji cilj mora biti tudi vsak intelektualec z izjemo onih redkih, ki so osebno zainteresirani na ohranitvi kapitali-

stičnega sistema. Kajti kapitalizem ogroža vedno bolj ne samo gmotni položaj večine intelektualcev, temveč tudi vedno bolj omejuje možnosti svobodnega duhovnega udejstvovanja. Moderni kapitalizem tudi vedno bolj zmanjšuje vrednost in pomen duhovnega dela. Na tem prav nič ne izpremeni ona hvalisana liberalna svoboda. Naumann pravi: »Kaj koristijo enake državljanske pravice na papirju, ko se pa morajo ljudje prostovoljno prodajati, če hočejo živeti?« V današnji gospodarski krizi bi lahko rekli: Kaj pomagajo vsi zakoni in kaj koristijo vse študije, ko potem ne moreš niti prodati svoje delovne sile. Toda brez ozira na gmotno stisko in pomanjkanje bi moral biti zlasti za intelektualca merodajen Fichtejev izrek: »Intelektualec mora biti s svojim pojmovanjem pred sedanostjo in gledati v bodočnost.« Večina naših intelektualcev pa se zadovoljuje s tem, da po končanih šolah dobe neko službo, v kateri se jim obeta pokojnina. In niti za korak ne napredujejo v svojem mišljenju in se ne udejavljajo v živem gibanju množic. Za nje velja ono, kar je rekel Ludwig Börne: »Z modrostjo starih očetov pridejo na svet in pri tej modrosti ostanejo.« Ali se sme tak človek sploh imenovati intelektualec? Duševni ali kulturni delavec bi moral vendar biti vedno nov in svež v svojem duhu, vedno bi moral stremeti naprej, s starim svetom bi moral imeti le toliko stika, kakor ga ima n. pr. skakalec s skakalno desko; širok pogled in samostojno mišljenje bi morala odlikovati intelektualca — potem pa osebni pogum, da bi po svojem prepričanju delal. V resnici pa tvorijo med slovenskimi intelektualci večino uradniška bitja, ki opravljajo svoj posel radi zaslužka, ves svoj prosti čas pa ubijajo v praznoti. Drugi, ki nekaj mislijo in ki tudi spoznajo ali vsaj zaslutijo razvojne tendence človeške družbe, si pa zopet domišljajo, da so prevzvišeni, da bi sodelovali v živem socialnem gibanju. Toda prav ima Max Adler, ko pravi: »Tako velik ni nihče in, če bi bil najvišji znanstvenik, da bi mogel za svoje ustvarjanje pogrešati resonančnih tal družbe. In tako koncentrirano ne more in ne sme biti nobeno poklicno delo, da bi bilo povod — saj navadno je le pretveza — da se človek ne briga predvsem za politične, to je za družabne interese. Popolnoma smešno pa je, če se jih mnogo noče pridružiti gibanju, ker da imajo »svoje lastno mišljenje« v marsikaterih stvareh.« Kajti takozvano »svoje lastno mišljenje« imajo navadno prav ljudje, ki svojega pravega mišljenja sploh nimajo in ki iz nekakega malenkostnega kverulantstva nočejo sodelovati za dosego velikih nalog.

Kogar pa straši duh množic in kdor je v skrbeh za individualnost, za svobodo posameznikov, ta naj se pa najprej pridruži temu velikemu gibanju, ki se bori za odstranitev največjih ovir svobodnega razvoja vsakega človeka. Največji oviri sta namreč lakota in revščina množic. »Tu naj se nihče ne izključuje in nihče naj ne misli, da se to njega ne tiče.«

Da ponovno citiramo filozofa Fichteja: »Dež in roso, rodovitna in suha leta delajo sile, ki so od nas neodvisne. Toda človeške družabne razmere si ustvarjajo samo ljudje... Kdaj se nam bo boljše godilo, zavisi popolnoma in samo od nas; zato naj vsakdo od nas dela in se udejavlja tako, kakor da bi samo od njegovega sodelovanja zavisela blaginja bodočih rodov.«

Niti govora ne more biti o kaki antipatiji socialistov do intelektualcev, kakor si je izmislil »Slovenec«. Nasprotno, slovenski intelektualci v svoji večini niso pokazali nobenega razumevanja in nobenih simpatij za

socializem. Intelektualci morajo odgovoriti na vprašanje, ali bodo našli pot do največjega gibanja, ki hoče končati s predzgodovino človeške družbe. Danes to ni za nje več samo vprašanje vesti, temveč življenjsko, socialno vprašanje.

HENRI BARBUSSE:

ZOLA (1862—1902)

Ob tridesetletnici smrti enega največjih francoskih pisateljev in borcev za pravičnost in svobodo — Emila Zolá-ja je veliki živeči francoski pisatelj Barbusse izdal obširno biografijo o njem. Izšla je tudi že v nemškem prevodu v založbi Zsolnay, obsega 348 strani in stane 106 Din. Naši bravci gotovo vsi poznajo v slovenščino prevedena Zola-jeva romana »Polom« in »Rim«. Mnogo so čuli in brali o njegovem velikem boju v Dreyfusovem procesu. Mislimo, da najvredneje proslavimo obletnico velikega moža s tem, da iz Barbussovega dela priobčimo izvleček iz poglavja »Cilj«, kjer Barbusse v kratkih obrisih poda bistvo Zolajevega pisanja in prikaže dobo, v kateri je Zola po prvih ne popolnoma uspehih poskusih zasnoval svoje veliko delo: oris in kritiko družbe, političnih in socialnih razmer, v katerih je živel in ki jih je pomagal izpremeniti s svojim najmočnejšim orožjem — s peresom.

Postati pesnik svoje dobe! To je bila že od nekdaj njegova želja. To je bila večna skrivnost, ki jo je šepetal svojim prijateljem na ušesa.

Šlo je za to, da osvoji Pariz. Pariz je prišel v svojem razvoju do preokreta: silno je rasel in se pomlajeval kot Faust. Na vseh koncih raste mesto čez svoje predkraje, polja se umikajo in drevesa izginjajo, vse se razdira. Orjaško glavno mesto, ki se vsak dan zajeda dalje v deželo, dobiva v drugi polovici stoletja bleščeč nov oklep. Tu se vidi učinek špekulacije, industrije in politike. Vtis je veličasten, premagujoč, sijajen!

... Vse to bi bilo treba orisati, vse to bi bilo treba takorekoč obseči z rokami! Ta misel ga razvname in omami. Ta svet opisati kot Balzac in vendar drugače nego Balzac, s tem, da bo dal več važnosti orisu okolice, ki jo bo prepletel s človeškimi usodami. Kajti Balzacu je okolica le za zunanji okras. Opisati mora večne človeške nagone, ki se razvijajo deloma skrivaj, deloma odkrito in ki dobivajo vedno nove oblike, in potem nove sile, ki prihajajo do oblasti med bojem in hrupom: financo in industrijo, velika podjetja, denarni tok, igralsko strast in špekulacijsko besnost.

Vedno in povsod izzove posameznik množico, ki mu ni v bistvu nič mar in ki mu rabi le za to, da vlada nad njo. O vsem tem naj pišejo moji bodoči romani. Opisati hočem mogočneže in njihove žrtve, in vse brezimenske statiste te novodobne poslovnosti, ki obvladuje našo dobo in ki z enim samim zamahom preskakuje cele razvojne stopnje. Pokazati hočem ozadje, kolesje, načrte, zvijače, sovražna srečanja in tragične prigodbe, vse to, kar sili na površje in umira pod žgočim solncem. Prisilil vas bom, da spoznate sebe, s tem da vas bom prisilil, da spoznate mene! S svojim plugom hočem zarezati v vso to gnečo in razorati posvečena tla, iz katerih poganjajo cvetlice in plevel.

Naj se pokaže ves Pariz od svojih luči do svoje zadnje notranjosti, s svojimi skrivališči in s svojimi nadami, v vsem svojem obsegu in z vso svojo težo, z vsem, kar počenja, in z vsem, kar požre.

Raztrgati hočem zavese, za katerimi skrivajo svoj pravi obraz te imenitne široke ceste. Razkrinkati hočem to blestečo zunanjo stran in razkriti vse, kar tiči za njo.

Vence slavlja hočem raztrgati in pokazati opičji teater političnega vrvenja. V ospredje bom pa spravil dejanje in nehanje denarnega človeka, kmeta, delavca, vojaka.

Vse hočem videti. Poiskal bom garderobe igralk in stopil bom v nižine bede. Splazil se bom v palače razkošja, vlamljal bom v omare z akti, da si priskrbim dokumentarične priloge, ki jih sicer ni dobiti.

Gledati moram manj na zgodovinsko nego na človeško, manj na zunanjo lupino nego na notranje jedro sodobnikov, manj na obleko nego na človeka. —

... kratkovidni, ognjevit mladi mož, s čigar bledega obraza se bere težko duševno delo in ki je sedaj — ob začetku leta 1869 — pred novim silnim delom, ta mladi mož je prišel sedaj v središče mesta in prometa ...

... Smo pred poslopjem s sijajnim preddvorom. Ko prekoračimo vežo, ki se blesti v sijaju mnogih zrcal, pridemo na dvorišče in vidimo nad vhodom v dvoriščno poslopje po gotških črkah dobro znan napis: *Le siècle* (pariški dnevnik, op. ur.). Vsa hiša se trese in bobni od hrušča strojev v kleti. Skozi kletno okno vidimo kovinsko svetlikanje posameznih delov strojev. Moderen časopisni obrat... Gospod de Girardin, ta genialna glava z opičjim obrazom je z eno roko ustvaril inserat, z drugo podlistek. Danes sega popolni tiskovni aparat v največje daljave v možgane množice in ji vliva najnovejša poročila. Kako sijajna snov bo to v okvirju njegovih romanov!

Gremo po širokih stopnicah. V prvem nadstropju je urad glavnega urednika. V drugem nadstropju se odpre velika, podolgasta dvorana z orjaško mizo v slogu dunajskega kongresa.

Kaj je novega po svetu? Drobtine dogodkov sporočajo dalje nameščenci poročevalske službe, pri katerih se stekajo tisočere žice brzovanja in ki se dobesedno dušijo pod množino prihajajočih novic. Uredniška dvorana odmeva od dogodkov po vsem svetu.

In najnovejša poročila? Rumena mrzlica v Perúju. Vstaja, kolera in mrzlica na Kubi. Kuga v Argentini. Tifus in lakota v južni Rusiji, splošna beda celó v glavnem mestu cesarstva in naraščajoče popivanje. Pri-tožbe nemških šol in luteranskih verskih privržencev v Rusko-Poljski, ker jim hočejo vsiliti ruski jezik.

»In kaj še? Seveda revolucija v Španiji.«

»Pred šestimi meseci je špansko ljudstvo spodilo kraljico, ki ji je papež poslal zlate rože in ki ji je hotel poslati 40.000 mož na pomoč. Dinastijo so vrgli. Izabela je pobrala svoje dragocenosti in zbežala v Francijo. Sedaj se menjajo kot šefi provizorične vlade grof Prim, vojvoda Serrano i. dr. Parlament naj bi se sklical. Da da španski republikani ustavo? Nikakor ne. Da se doseže sporazum glede novega kralja. Ali naj bo vojvoda Edinburški, ali vojvoda Montpensier, ali vojvoda Aosta, ali morda oče portugalskega kralja, ali Alfonz, ali prinč Leopold Hohenzollernski?«

»In kar se tiče Francije, noče nič vedeti o tem, da bi poskrbela za izpraznjenje Rima in omogočila Italijanom, da obračunajo s papežem, ki je dal na smrt obsoditi in umoriti Garibaldovce, ki so ječali v njegovih svetih ječah v Montiju, Torquettu, Ajani in Luzzi.«

»Malo bolj proti severu pritiska Irce Disraeli, zastopnik preganjanih ras' in istočasno oznanjevalec staroangleškega imperializma...«

»In sedaj pa nekaj drugega, gospoda moja. Vse kulturne države reformirajo svoje armade. Orožje se vedno bolj spopolnjuje. Povsod se oborožujejo, na Pruskem, v Franciji, v Belgiji. Odnosaji med Francijo in Prusijo so precej napeti. Časopisi *Le Pays*, *La France* in *La Patrie* hujskajo na vojno s Prusijo.«

»In vendar se še ni nikdar toliko čulo o mirovnih stremljenjih kakor prav sedaj. Tu v Parizu se sveto zaklinja cesar,* dočim princ Napoleon z oljčno vejico v roki potuje po deželah severo-nemške zveze, po južni Nemčiji in Prusiji.«

»Sicer ste lahko pomirjeni: bodoča vojna se bo vojevala s popolnoma človečanskimi sredstvi. V Petrogradu zboruje mednarodna konferenca, da prepove uporabo eksplozivnih streliv...«

»Mir se more zagotoviti le z razorožitvijo in z jamstvom notranje svobode«, je dejal Emil Ollivier šele pred nekaj tedni.

»Kako čudovito znajo govoriti ministri! Dandanes se najboljše vlada s frazami.«

»Liga za mir in svobodo v Bernu se med tem zavzema za Združene Evropske Države. Zadeva je popolnoma enostavna, treba najti le pravo pot. No, gospod von Moltke je nedavno pokazal več zdravega človeškega razuma, ko je dejal, da pride razorožitev v poštev le za neoborožene države.«

»In kako je v Franciji? Liberalni vladni sistem je dovedel do tega, da je opozicija bolj preganjana nego kdaj prej.«

»Vlada, ki se je okrepila s tem, da ji je uspelo doseči obsodbo članov pariškega urada internacionalne delavske asociacije, ustanovljene po Karlu Marxu, — se je sedaj obrnila proti vsem.«

— »In državni pravdniki so se vrgli na tisk. Ne sme se nič pisati o vsem tem, kar je napravila naša vlada v zadnjih osemnajstih letih, kaj šele o posvečenem času njenih začetkov. Že h koncu prejšnjega leta je bilo 64 obsodb, ki so znašale 121.957 frankov globe in 66 mesecev ječe. Živimo v času, ko pomeni kritika neke igralka iz Comédie Française razžalitev prosvetnega ministra.«

Zola posluša vse to nejevoljno in nepotrpežljivo...

»Še nekaj,« si drzne nekdo smel prehod, »vem nekaj pikantnega o Païvi.**«

Zola hoče oditi.

»Na svidenje...«

»Počakajte, no počakajte vendar, to vam moram povedati. Nekemu bogatemu Italijanu se je vnela huda ljubezen do nje in prosil jo je, naj ga usliši. Čeprav ga je ponovno zavrnila, je ni nehal oblegati. Končno mu je rekla: Dobro, uslišati vas hočem, toda pod enim pogojem. Prinesti morate s seboj dva bankovca po tisoč frankov ter ju boste položili na ploščo. Jaz ju bom zažgala in, dokler bosta bankovca gorela, lahko počnete z menoj, kar hočete. Bogati oboževalec je sprejel ta pogoj, ne da bi trenil s trepalnicami, in je drugi dan prinesel tisočaka. Zgodilo se je, kakor je rekla: bankovca sta zgorela v nekaj trenutkih, ki jih je dobro izrabil ljubimec. Ko je vse zgorelo in ko je bilo vse končano, je sledila izjava.«

»Gotovo se ji je izpovedal, da jo ljubi?«

* V oni dobi — do pariške komune — je bilo v Franciji zadnje cesarstvo.

** kurtizana, ki so jo imenovali »koketo drugega cesarstva«.

»Ne, povedal ji je, da sta bila bankovca ponarejena.«

»Lepo,« je ostro odgovoril Zola in se obrnil k vratom. »Zbogom, gospodje!«

Zunaj je pospešil svoje korake, da ne bi moral še kaj slišati.

*

Ni mogel izgubljati časa za prazno govorjenje. Po svojem dozorelem sklepu je šel na ogromno delo, čigar popolno dovršitev je preprečila smrt.

ERICH KÄSTNER-TONE MAČEK:

MODNE DAME

*Le poglej jih vražje modne spake!
Komaj slišale so kje novosti take,
si že z rdečilom vsaka nohte maže.
Če pa bi bilo treba jih obgristi,
al' modrikasto jih stolči od zavisti,
storé še to, da moda se dokaže.*

*Če bo moda grudi počrniti,
kjer pa teh ni, tam pa vsaj bedré,
če bo moda deco podušiti,
al' na rokah kožo si ustrojiti,
da bo slična rokavicam, vse storé.*

*Če obraz bi nosil se v okvirjih,
če v Parizu modnih gosk bi roj
si plisiral kožo po kitajskih virih,
če bo moda lesti po vseh štirih
skozi mestne ulice, storé takoj.*

*Če študirati bo treba Volapük,
ali pa zašiti si nosnice,
če modern bo na čelu žig,
al' ob kandelabru noge dvig,
vse storé z veseljem te device.*

*Angelskih peroti jadrno zleté
na najbližji kup gnoja, smeti,
še trebuh bi si rade zlikale,
nesmisel vsak z navdušenjem zvršé,
če slišijo, da moda to veli.*

*Če bi moda bila vsaj zblazneti,
v tem bi nihče jih ne prekosil.
Če bi moda bila tej »eliti«
s svincem luknje vse čimprej zaliti,
pa bi svet jih končno rešen bil.*

M. T.:

PREBUJENA MEHIKA

Rimski papež je izdal novo okrožnico »Acerba animi«, s katero znova spodbuja Mehikance k uporabi proti mehiški »brezbožni« vladni. Katoliško časopisje vsega sveta in vseh jezikov mora poslušati Rim in pisati o strašnem mučeništvu katoliške cerkve v Mehiki. Zato je tudi ljubljanski »Slovenec« posvetil uvodnik v svoji 227. številki mehiškemu katoličanom in »framazonom«. Pri tem seveda prikriva in zavija dejstva, ker sicer ne bi mogel prepričati svojih vernikov o trpljenju kristjanov v Mehiki. Kajti dejstva pobijajo papeževo okrožnico in »Slovenčev« pisarijo. Da se »Slovenec« tega zaveda, je pokazal sam s tem, da je obsul prav s histeričnimi psovkami »Del. Politiko«, ki je na kratko omenila resnično ozadje mehiškega kulturnega boja.

»Bojevitost« rimskega katolicizma je prav razumljiva. Saj izgublja po vrsti svoje postojanke v Evropi in na svetu. In zato misli, da je skrajni čas, da predrami svoje pripadnike in jih navduši za boj za povrnitev »starih, slavnih časov«, ko je imel v svojih rokah vso posvetno in duhovno oblast politični katolicizem. Nedavno je izgubil žarišče jezuitizma — Španijo. Poziv Rima na obrambo španskega klerusa je ostal brez odmeva. Sedaj poskuša Vatikan z mehiškim vprašanjem prebuditi svoje vernike iz mlačnosti, v katero se vedno bolj pogrezajo. Stvar mu bo še manj uspela nego s Španijo.

Motil bi se oni, ki bi mislil, da se je kulturni boj v Mehiki razvnel ponovno šele v zadnjem času. Ves dolgotrajni in naporni boj Mehikancev za nacionalno in državno osamosvojitve in za rešitev socialnega vprašanja je tesno združen z bojem proti katoliškemu klerusu, ki se je vedno dosledno postavljal proti interesom mehiškega naroda. Kolikor se v Mehiki bojuje boj proti katoliški hierarhiji, ni to kulturni boj v strogem pomenu te besede, temveč je le nujen izraz političnega in socialnega boja mehiškega naroda. Spor s katoliško cerkvijo ne izvira od časov znanega Callesa (1926. l.), temveč od vseh začetkov mehiškega osvobodilnega boja proti špansko-portugalski nadvladi. Ta borba je dosegla svoje prve vidne uspehe pod Benitom Juarezom.

Benito Juárez je za Mehikance še danes velik, skoro mitičen simbol. Njegova drama se je odigravala skoro istočasno z državljansko vojno severo-ameriških držav. Rojen 1806. l. v indijanski vasi mehiške države Oaxaca je zrasel kot pastir v južni Sierri. Po svojem rodu je bil čisti Indijanec iz plemena Capotekov, kot samouk se je povzpел do advokata in kasneje do guvernerja svoje rodne države. Končno je kot predsednik Mehike postal ustanovitelj mehiške svobode. S svojo ustavo in s svojimi reformnimi zakoni je prvi pretresel dotlej edino vladajočo gospodarsko in politično oblast v Mehiki — cerkev. Cerkev je imela v onem času v svoji posesti tretjino vse mehiške zemlje, s težkimi hipotekami je obremenjevala vse poljedelstvo, kar ji je prinašalo ogromne dohodke. Od celotnega števila prebivalstva 14 milijonov je bilo pod vladno cerkev 9.591.752 peonov, t. j. sužnjev ali tlačanov, ki so obdelovali zemljo! Juárez je dal z zakonom zapleniti vso cerkveno imovino. Juárez je začel ono politiko, ki jo je Calles šele 1926. l. izvedel. Ni se obrnil proti nobeni veri, torej tudi proti katoliški ne, temveč odpravil je suženjstvo in fevdalizem. Če je hotel odpraviti suženjstvo, je moral razlastiti cerkev, ki je baš suženjski sistem

ustvarila in vzdrževala. Reakcija seveda ni obstala s prekrižanimi rokami. Mehiški nadškof je izdal pastirsko pismo, v katerem je tako duhovnikom kakor laikom prepovedal priseči na novo ustavo. Nadškof s tem ni branil vere, temveč veleposestvo in ohranitev suženjstva. Če navedemo glavne določbe Juarezove ustave in zakonodaje, bo vsakdo videl, da je naša trditev pravilna.

Reformni zakon od 12. julija 1859. pravi: »Entran al dominio de la nación todos los bienes que el clero secular y regular ha estado administrando con diversos títulos« — to je: »Last naroda mora postati vse premoženje, ki ga je sekularni in regularni klerus upravljal pod različnimi naslovi.« Apologeti katolicizma nočejo povedati svojim ljudem tega osnovnega zakona, ki je razvnel boj med neposедуjočim narodom in med cerkvijo kot predstavnico fevdalizma. Drugi Juarezovi zakoni so določali:

1. ločitev cerkve in države,
2. enakopravnost vseh kulturnih organizacij,
3. odpravo moških meniških redov,
4. prepoved ustanavljati nove ženske samostane.

Katoliški cerkvi se je posrečilo s pomočjo inozemstva, da je vrgla Juárez in da je zavladal nad Mehiko — Habsburžan Maksimilijan. Po vseh mehiških cerkvah so tedaj zvonili in peli »Te deum«. Cerkev se je s tem postavila ne samo proti odpravi tlačanstva, ampak tudi proti nacionalni samostojnosti Mehike. Maksimilijan bi moral povrniti vso moč cerkvi. Toda to se mu ni posrečilo radi prenapetosti papeževega nuncija Meglia in nadškofa Lebástida, ki sta zahtevala med drugim tudi to, da se mora priznati v Mehiki samo katoliška cerkev in da pristaši nobene druge vere ne smejo opravljati svojih verskih obredov! In Maksimilijan je padel, ker je bil ves narod proti njemu in ker se tudi cerkev ni z njim zadovoljila.

V zvezi z rovarjenjem katoliških krogov proti naslednjim mehiškim vladam so izšli še razni zakoni, ki so se tikali cerkve. Tako je 1874. l. izšla prepoved verskega pouka v javnih šolah in odredba o izgubi vseh političnih pravic duhovnikov. Te odredbe je izdala vlada zato, ker se duhovniki niso pokoravali mehiškim postavam, češ, da je za nje merodajen le Rim.

Díaz je hotel predvsem gospodarsko dvigniti Mehiko, spravil je ameriški kapital v deželo in prenehal izvajati reformne zakone o cerkvi, ker ni hotel, da bi ga cerkev motila v njegovih gospodarskih načrtih.

Njegov naslednik Carranza se je zopet zapletel v boj s cerkvijo, ker je začel izvajati ustavo tudi v onih točkah, ki so zadevale cerkev. Odpor katoliških krogov je posebno povzročila določba, ki pravi: »Vsakemu je presto, da se izjavi za katerokoli vero in da opravlja ceremonije in molitve svoje vere, če se pri tem ne pregreši proti zakonom; javni obredi so dovoljeni le v cerkvah, ki so pod nadzorstvom oblasti.« Razburjenje klerusa je povzročila tudi določba, po kateri se omejuje število duhovnikov po resničnih potrebah posameznih krajev. S temi določili je država pozitivno poudarila svojo suverenost napram cerkvi. Te določbe navajamo tu zato, ker katoliško časopisje predstavlja boj v Mehiki tako, kakor da bi se s cerkvijo sporekel šele »novi Neron«, kakor imenujejo Callesa, ki je postal mehiški predsednik 1924. leta. Radi hudega odpora političnega katolicizma je Carranza popustil in tudi njegov naslednik Obregon

(1920—1924) je bil bolj popustljiv napram cerkvi, kakor mu je dovoljevala ustava. Šele Calles je poskusil popolnoma uresničiti pisano ustavo. Po 33. členu ustave, ki zahteva od duhovnikov mehiško državljanstvo, je izgnal iz države vse duhovnike, menihe in redovnice, ki niso bili domači državljani. Cerkev je proti temu organizirala oborožene vstaje. Če pomislimo, koliko bojev je moral prestat mehiški narod za svoje osvobodjenje izpod španske nadvlade, je popolnoma razumljivo, da je Calles izgnal zadnje predstavnike tujih sil, ki so nasprotovale mehiški samostojnosti. Pri tem je še poudaril, da vlada noče preganjati nobene vere: »Vprašanja vere, verskih nazorov in verskih dogem so izven vsakega delovanja vlade; jaz resno spoštujem vsako izražanje vesti ali vere in grda laž je, da bi vlada kdajkoli nameravala pobijati katerokoli vero.« Kakor se vlada ni hotela vmešavati v pravo versko življenje, je naravno, da ni dovolila tega, da bi cerkev vplivala na politično življenje — in zato je prepovedala vse stranke in društva na verski podlagi.

Cerkev s papežem na čelu je ustvarjala po vsem svetu bojovno fronto proti Callesu. Pri tem se je obrnila predvsem na severno Ameriko, ki najbolj streže po življenju mehiški samostojnosti. Tajnik kardinalskega zbora se je s posebnim pismom obrnil na ameriško časopisje, naj postane zagovornik »mučenih« mehiških katoličanov. V tem pismu bremo med drugim sledečo laž: »Zgodovina še ni videla ničesar, kar bi bilo enako temu preganjanju, niti v časih Nerona, Caligule in Domicijana.« V resnici ni mehiška država nikdar preganjala kristjanov, temveč doseči je hotela le to, da se cerkev ne vmešava v zadeve, ki ji ne pritičejo, in da ne izsesava mehiškega prebivalstva. Callesov boj s cerkvijo je bil tesno zvezan z njegovimi napori za izboljšanje gmotnega položaja mehiškega proletarijata. Najmočnejša opora Callesovi vladi je bila baš razredna delavska organizacija Confederación Regional Obrera Mexicana s 600.000 člani.

Da je hotel Calles izvesti tudi one določbe, ki jemljejo cerkvi vpliv na šolo, je posebno razumljivo, če upoštevamo dejstvo, da je prej cerkev imela skoro vse šolstvo v rokah — in da je dovoljevala obisk šol le otrokom imovitih staršev, dočim jih je zaprla pred poljedelskimi proletarci peoni, ki so tvorili večino mehiškega prebivalstva. Pri tem moramo omeniti dosledno reakcionarno stališče katoliške hierarhije v Mehiki: ko je država začela izvajati agrarno reformo, je proglasila cerkev, da bo izobčila vse peone, ki se udeležijo razdelitve zemlje. Cerkev v Mehiki je tudi vedno zahtevala, da država ne sme priznati in dovoliti svobodnih delavskih organizacij. Jasno je, da je država pod vodstvom svobodoljubnih ljudi morala vzeti vsak vpliv na šole oni sili, ki nasprotuje vsakemu napredku in pravičnosti. Ko je cerkev zabičala starišem, da ne smejo pošiljati otrok v državne šole, je samo ob sebi razumljivo, da je morala vlada kazensko zasledovati vse duhovnike, ki so izdali ta poziv.

Po vsem tem boju med cerkvijo in državo se je 1929. l. sklenil nekak kompromis med obema. Vatikan je priznal državno nadzorstvo nad cerkvijo in duhovniki. V zadnjem času so uslužbenci Rima pozabili na pogodbo, začeli so ponovno rovariti in jasno je, da se je država zavarovala pred tem.

Če sedaj »Slovenec« in katoliško časopisje govori o »trpljenju preganjanih mehiških katoličanov«, ne brani s tem ne vere, ne katoliških vernikov, ne pravice, ne svobode, temveč se po direktivah Vatikana zavzema za protisocialno in politično reakcijo.

LEONHARD FRANK:

OD TREH MILIJONOV TRIJE

11. nadaljevanje — Prevaja Talpa

IX.

Ko sta stopala steklenooki in pisar, ki sta že sedem noči prebila na prostem, proti poldnevju v svojih zmeraj vlažnih capah po Kurfürstendammu, se je zdelo, kakor bi krotiteljica, ki je nebrižno korakala poleg njiju, razkazovala elegantnemu občinstvu dve oslabei opici iz pragozda. Manjkal je samo še krožnik za nabiranje.

Tudi v tem težkem času, ko se je zdelo, da se svet podira, nisi videl nikjer v Evropi toliko elegantnih in brezgrajno raslih lepih gospâ kakor ob sončnih dnevih v Berlinu na Kurfürstendammu med enajsto in prvo uro. Mnoge mlade dame so same sedele ob krmilu in vozile odprte vozove, ker je bil zimski dan tako lep in sončen.

Trojica je vplivala na to elegantno sliko kakor razjedajoča kislina; izpopolnjevali so sliko lepo oblečeni gospodje, ki so se zavedali, da morajo biti lepo oblečeni radi dam, ki so jih lovili.

Brezposelni mladi fantje s postrani pomaknjenimi čepicami in slabimi zobmi so pasli lenobo po klopih in so, zlobni kakor volkovi, nadlegovali mimo se sprehajajoče ali vozeče se dame z opazkami.

Če ni bilo videti ob prečnih ulicah prometnih stražnikov, sta steklenooki in pisar marljivo opravljala posel, vsak na eni strani ceste.

Hamburžanka ni prosjačila. Če ni imela kaj jesti, ni jedla. Zнала je živeti od osnovine.

Po štirih urah in ko sta poprosila nad dve sto ljudi — dospela sta med tem do spominske cerkve — sta imela marko. Steklenooki je pripispeval pet in sedemdeset pfenigov, čeprav je prosjačil na slabši cestni strani.

»Saj sem zmeraj rekel, ti ganiš ljudi.«

Tega pa steklenooki ni maral priznati; v zadregi je rekel na desno, čeprav je stopal pisar na levi poleg njega: »Nekdo se je zmotil in mi dal novce za petdeset pfenigov namesto desetice. Sem imel pač zopet srečo ... Za silo se da na ta način preživeti,« je tolažeč pristavil. »Tisoči delajo prav tako.«

Deset minut kasneje niso imeli več marke. Ko so se takoj nato zopet bližali Nollendorfskemu trgu, ki se jim je videl sedaj mnogo prijaznejši kakor prejšnji večer, je Hamburžanka kar mimogrede ukradla neki zelo elegantni dami, stoječi poleg cvetličarne, torbico iz krokodilove kože. V njej pa je bilo samo pet in štirideset pfenigov in nič več veljavna vozovnica za avtobus. Tudi to si našel v Berlinu: zunaj blesk in znotraj nič.

Če zmakne sedaj še klobuk in površnik in par čevljev, bo tudi elegantna, je premišljeval steklenooki. »Potem bo pa že zaslužila.«

Torbico je takoj prodala pri nekem starinarju na Bülovi cesti za trideset pfenigov. To je znašalo pet in sedemdeset. In dva meseca ječe, če bi jo zasačili. Brez besede jima je izročila petdeset pfenigov. Potem so šli po Potsdamski cesti nizdoli v smeri proti Aleksandrovcem trgu, kamor so spadali.

Od ponedeljka dalje bo dobival tedensko vsak devet mark podpore, če se bo sleparija obnesla. V najmračnejšem Berlinu je stala sobica z dvema ležiščema štiri marke na teden za osebo. Ostalo bi vsakemu dvaj-

set mark za trideset dni za jedačo. Potem bi morala — kakor mnogo drugih podpirancev — še zmeraj beračiti, če ne bi marala še dalje stradati.

Pred nekaj leti sta ustanovila v družbi z dvema brezposelnima prijateljema moški kvartet; nameravala sta proti vstopnini prepevati kmetom narodne pesmi. Po prvem uspehu, ki so ga dosegli radi izposojenih frakov in belih telovnikov, sta druga dva odstopila; slučajno sta našla boljši zasluček.

Na vsej poti po Potsdamski cesti navzdol in po Lipski navzgor je steklenooki razmišljal, ali bi ne mogli ustanoviti tria in peti na dvoriščih. Čeprav je srce težko, je menil. Čeprav je srce težko. To pesem se peli takrat kot glavni šlager.

„Ali bi tudi ona pela?“ Naskrivoma se je ozrl po postavi nebrizne. Njena velika usta so bila sedaj pomaknjena nekoliko naprej, kakor bi bila pripravljena peti.

Končno je obstal, da bi predlagal. Že po njegovem pogledu je pisar spoznal, da bo sedaj zopet nekaj prišlo, in se je čudil, ko ni začel steklenooki z znanimi besedami: Ali si že kdaj mislil na to...

»Jaz pojem vendar prav lep prvi tenor, saj vendar veš, in ti poješ bas...«

Pisar je stopil že naprej (Hamburžanka se sploh ustavila ni), in ko so bili zopet drug drugemu vstric, je rekel pisar, kakor bi načrt steklenookega že zdavnaj premislil in zavrgel: »Prvič vratarji! Drugič obrtni list za umetnostne prireditve!...«

»Brez obrtnega lista prav tako lepo pojemo.«

»Toda najslabše je, da dandanes vsa dvorišča od jutra do noči odmevajo od petja in igranja na lajne. Če pri petju arij ne hodiš po rokah in ne žongliraš z nogami s krožnikom, ti nihče ne odpre okna.«

»Potem pa kar hodi po rokah! Jaz pa bom žongliral s krožniki.« Steklenooki je bil razkačen.

»Kaj drugega si moraš izmisliti... Mogoče se vendar česa domišliš,« je tolažeč rekel pisar.

Najslabši so bili čevlji: Razvaline iz razpokanega usnja brez peta in podplatov. Stražnik na oglu Friderikove ceste je kakor hipnotiziran strmел v nje in jima je šele nato pogledal v obraz, grozeč, kakor bi ukradla čevlje iz zakladnice Nemške banke.

Mimo hiteči pešci so se le malo zanimali za trojico. Takim bednim prikaznim so se že privadili. Toda na Dönhoffskem trgu je poslala dama svojo malo, v debelo belo suknjico oblečeno hčerko z desetimi pfenigi h Hamburžanki.

Otrok je pomolil novce, resno pogledal Hamburžanki v obraz, se priklonil in skočil nazaj k vzhičeno se smejoči materi.

Hamburžanka je spravila denar v mali žep, ki ga je imela spredaj, tam, kjer se prično stegna, in rekla: »Drek!« Samó zase. Samó kot ugotovitev in je šla dalje s svojo zategnjeno hojo, zmeraj s prsmi naprej. Vse je figa. Ves dan je hodila z njima — ta dan je bil zanjo prav tak kakor vsi drugi — in ni izpregovorila niti treh besed.

Že se je mračilo in pričelo je zopet deževati. Kam so prav za prav šli — zakaj sedaj na levo in ne na desno —, niso vedeli. Nobenega cilja niso imeli. Treba se je bilo samo odločiti, ali naj denar zajedo ali pa naj prenoče to noč enkrat med štirimi stenami. Toda prenočišče bi plačali lahko samo za enega.

»Če tisoči pojo na dvoriščih, kakor praviš, pa poizkusimo še mi... Mogoče tu v Berlinu ne poznajo pesmi 'Čeprav je srce težko' in bomo uspeli z njo.« Tako dolgo je razglašal in se ni mogel ničesar drugega domisliti.

»Dobro, pa poizkusimo!«

»Mogoče jutri!« je steklenooki prizadevno vzdiknil. »Tu, v središču mesta ni nič, tu je preveč trgovin in v drugih hišah stanujejo samo revni ljudje. Danes ne moremo več ven na zapad, pot je predolga.«

Potem se je ohrabril in se je preko pisarja ozrl v Hamburžanko: »Ali pojete?«

Povsem jasno ga je vprašala: »Misliš mene?«

Steklenooki je nekoliko boječe pritrdil. »Mogoče bi bilo to nekaj posebnega... Takole v treh! Gotovo prav lepo.«

»Oh, čemu neki!« Takoj se je zazrla zopet predse.

Pred krčmo v bližini Aleksandrovega trga so se odločili: Za oknom so ležale svojevrstne, zelo poslikane tvorbe — prevladovala je rdeča barva — in v njih so tičale tablice z napisom: Kruh 25 pf.

Hamburžanka ni jedla. Izpila je velik kozarec piva. Nato je položila denar na mizo, odšla na stranišče in se ni vrnila.

Čez pol ure je poprosil steklenooki krčmarico, naj pogleda, kje je. Krčmarica se je takoj vrnila, šla za točilno mizo in zaklicala proti mizi: »Odšla je najbrže pri zadnjih vratih.«

Hamburžanka je šla preko Aleksandrovega trga in se je postavila na Landsberški cesti. Z barvilom za ustnice, ki ga je našla v ukradeni torbici, si je ustnice živordeče namazala.

V vsem njenem zadržanju in obrazu se ni prav nič izpremenilo, ko je stopil k njej starejši moški, ki je nosil kovčeg in bil podoben trgovskemu potniku.

»Kje stanuješ?«

Tudi govori naj še! »Samo pri tebi je mogoče.«

Potem je šla vstric njega prav tako nebrižno, kakor je prej hodila z obema po vsem Berlinu.

Ko sta steklenooki in pisar koračila po Landsberški cesti — to pot hitreje kakor doslej, ker je postalo mrzlo in bi se rada segrela, je že zopet stopila s trgovskim potnikom iz vežnih vrat.

Trgovski potnik je predal kovčeg v drugo roko in je hitro odkorakal z visoko dvignjenimi rameni.

»Posranè!« je zaklicala za njim in zopet poiskala barvilo za ustnice. Trgovski potnik ni nič plačal.

Pisar je zgrabil steklenookega za rokav in ga potegnil naprej. »Pusti jo! Sedaj te prav nič ne potrebuje.«

»Ali bi... ali bi ti vzel od nje. Namreč denar, ki ga takole zasluži.«

»Ne vprašuj tako bedasto!«

»Jaz bi tudi od nje brez vsega vzel,« je rekel steklenooki predse.

»Saj lahko počakava. Ta ni taka, gotovo bo nama dala.«

»Če bi nama kdo preje kaj takega povedal!«

»Da, preje!«

Samo nekaj minut je preteklo in že se je nekdo drugi ustavil pred tenkoraslo, a močno postavo v triko obleki, od katere se je ostro odražal beli obraz s sveže namazanimi ustnicami.

»Po eni strani se ji vendar bolje godi,« je rekel steklenooki, ki se je spomnil, da je pod viaduktom premišljeval o tem, da je vse to za žensko še težje.

»Za koliko časa?«

Moški je zmignil z rameni: »Bomo že videli.«

»Ali lahko ostanem čez noč pri tebi?«

»Če ne bo več veljalo!?«

Zanikujoče je odkimala z glavo. »Daj najprej denar!« In je odšla z njim. Steklenooki in pisar v presledku za njima.

Dve uri sta čakala pred hišo. Hamburžanka, ki si je streho nad glavo že prislužila, je spala poleg moškega v postelji; prav nič drugačna ni bila kakor podnevi. Tudi v spanju je imela usta nekoliko naprej pomaknjena.

Zmrzujoč sta nadaljevala pot in se izgubila v noči.

Zjutraj sta se zbudila v pokritem vozu, ki sta v njem že večkrat prenočila; napotila sta se proti zapadu; šla sta po cesti Unter den Linden, ki je bila že oživiljena, skozi park, ki je o njem pisar menil, da mora biti spomladi zelo lep, a je bil sedaj videti kakor obžgan in vendar leden, nato mimo tehniške visoke šole, izginelemu snu onega študenta, ki je padel s filmske kulise štiri nadstropja globoko v resničnost, in končno preko nekega trga v brezkončno Bismarckovo cesto, kjer sta se hotela preizkusiti kot dvoriščna pevca. Čeprav je bilo srce težko.

Pisar je predlagal neko drugo pesem. Ni se hotel osmešiti s tem polizanim nezmislom.

»Potem zapojva: Kaj poje ptičica na cipresi?«

»To je vendar pravcata pogrebna pesem.«

»Toda vpliva. Če se bodo ljudje jokali, sva na konju... Za nameček pa bova še kaj veselega zapela.«

Toda ni se jima posrečilo. Še preden sta odprla usta, je že prišel vratar, bled, star možiček, in komaj slišno zašepetal: »Prepovedano! Prepovedano!« Pri tem je tako plašno stresal z roko okrog glave, kakor bi ležal v hiši na smrt bolan človek.

»Bil je zelo prijazen z nama,« je rekel steklenooki, ki se je bal, da bi pisar prehitro ne izgubil poguma.

Mnogo hiš ni imelo dvorišč. Šla sta do številke 12, ne meneč se za trgovino z avtomobili, in nato mimo prodajalnice s sadjem, ki je imela v izložbenem oknu razstavljeno celo goro jabolk, kar ju je bolj zanimalo kakor pa lesketajoči se ameriški osemcilindrski avtomobili.

Hiša številka 12 je imela veličasten glavni vhod, poleg njega pa so bila težka vrata brez okraska. Mislila sta, da je za njimi garaža. Vodila pa so na dvorišče in k zahišju. Stopila sta skozi nje.

Na pešчени ledini je stal kip deklice, ki je bil že večkrat prebarvan z rjavo oljnato barvo; to je bil vodnjak, iz katerega pa ni pritekala voda. Bilo je tako tiho, da sta nehote hodila po prstih. Upala obraza sta bila zelena, kolikor ju niso pokrivala kocine. Vsaka reč ima svoj konec, je rekel pisar, ko sta se zbudila v pokritem vozu, kjer sta prebila že sedmo noč.

Steklenooki se je odkril — kakor v cerkvi. Srce mu je bilo. Tudi pisar se je odkril.

»Ali ne rajši: Čeprav je srce težko?«

»Ne,« je zašepetal pisar. »Pogrebno pesem!«

Steklenooki je začel. Bil je zelo razburjen in je pel na desno. Pisar je z globokim basom vpadel: »... na cipresi, na cipresi?«

In visoki tenor steklenookega je odpeval: »Ptiček žvrgoli nebeško mašo.«

»Tako strašno kričanje! Ven!« Obraz mu je bil zabuhel in moder, imel je samo še en prednji zob, bolehal je na srcu in bil pijan. »Ven!«

Pisar se je zopet pokrtil, da bi se oni kaj napačnega ne domišljali, in je prvi odšel. Na srcu bolni je rjul za njima, da se mu je obraz vijoličasto zakalil.

Na naslednjem dvorišču sta neovirano odpela pogrebno pesem. Neko odprto okno se je zaprlo. To je bilo vse.

»Jokal ni nihče,« je rekel pisar.

Potem sta odpela še veseli nameček. Nič se ni genilo. Odšla sta.

Malo naprej sta dospela na dvorišče, kjer je pela že konkurenca: moški in ženska, ki je nosila v naročju spečega otroka. Poslušala sta. Na koncu je imel moški nagovor in je večkrat pokazal na žensko in otroka. Pobral je dvojce v časopisni papir zavitih daril.

Z nagovorom se nekaj doseže, je menil pisar, ko sta še na treh dvoriščih zastoj pela; zato je po končanem petju kar meni nič tebi nič začel govoriti proti zaprtim oknom:

»Tudi midva sva doživela že boljše dneve. Imela sva parnik. Najin parnik se je pri trčenju potopil. Vse svoje premoženje sva izgubila. Zavarovalnica nama ni nič plačala, ker je prišla v konkurz. To je bil težak udarec za naju. Nikdar se nisva več od njega opomogla. Z nama je konec. Nobenega dela! Tako globoko sva padla. Sedaj si morava grenki kruh...«

Tu ga je prekinil vratar. To gre že ves dopoldan tako.

Ob dvanajstih, po štirih urah dela, je rekel pisar: »To ni nič.«

Steklenooki je priznal, da se je pisar z veliko žilavostjo zavzel za stvar, ki se mu je že vnaprej zdela brezuspešna.

Enaindvajsetkrat sta poizkusila. Štirikrat so ju odpodili že pri vratih, šestkrat prekinili in napodili takoj ob pričetku, enajstkrat sta odpela vse štiri kitice pogrebne pesmi Kaj poje ptičica na cipresi? in prav tolikokrat tudi veseli nameček, kjer je pisar v globokem basu zapel solo — ha ha ha! ... ha ha ha!, kar pa je iz njegovih ust zelo mračno donelo.

Prislužila sta si kos kruha in dvajset pfenigov. Opustila sta petje in odšla po Bismarckovi cesti.

»S tem danes v Berlinu nič več ne uspeš, če ti ne manjka vsaj noga.«

»Ali pa otroci. Ti še ganejo ... Ali naj nalašč za to reč napraviva par otrok. Kako bi bilo to?« Steklenooki se je le redko šalil.

Že od daleč sta videla, da je stala sedaj pred prodajalnico s sadjem polica z bananami. Ko sta šla prvič mimo, se steklenooki ni upal. Vrnil se je znova sam in je šel še enkrat mimo. Banano sta použila s kruhom.

»Tamkaj je bilo to laže. Banane — ha, banane, kolikor si jih hotel! Tamkaj je bilo vse laže.«

»Da, takrat! Toda sedaj, moj dragi, sedaj je tudi tam vse drugače. Strašna brezposelnost! Začetek sva že doživela. Tamkaj se kar duše v pšenici in koruzi in usnju in mesu. Vse počiva ... Sedaj gre povsod napak. Po vsem svetu. Za nas enega ni več mesta.«

»In kaj naj napraviva? ... Kaj naj vendar napraviva?«

»Obesi se!« je rekel pisar, ki ni več mogel slišati tega vprašanja, s katerim se je sam dan in noč pečal.

»Kako si se le spomnil na oslarijo o parniku?«

»Bral sem v časniku. Še tamkaj. Pred šestimi meseci.«

Na vsej poti — po Šarlotenburški cesti navzgor, skozi zverinjak, po cesti Unter den Linden, tja do gradu — sta zaslužila samo petnajst pfenigov, kajti deževalo je močno. Berlinčan si ne odpenja rad suknje. Tega ne utegne.

Ker sta se zakasnila, sta v hitrem tempu korakala proti krčmi pri šlezijemskem kolodvoru, kjer sta bila ob tretji uri zmenjena z možičkom; komaj sta vstopila, sta že zvedela za žalostno novico: sleparija je bila že razkrita, vodja in njegovi pomagači, ki so nameščali delavce in sprejemali za to od njih denar, so že sedeli v zaporu.

»Toda potrpite, gospoda, še nekaj mesecev, pa bosta vendarle dobila podporo. Takole okrog pomladi, ko bo drevje ozelenelo, bomo znova pričeli poslovati, seveda, če bo le brezposelnost dovolj velika. In tako bo tudi najbrže ... Samo nekaj mesecev!« Možiček je imel majčken obraz, rumen od starosti, gladek in fin, in bil je oblečen — kakor kak antikvar iz Balzacovega romana — v staromodni suknjeni suknjič z dolgimi škrici.

X.

Bilo je sredi maja. Sonce je pripekalo. Slekla sta si suknjo in suknjič (srajc nista več imela, ker sta jima razpadli), in ker so ju bolele noge, sta si sezula tudi razvaline čevljev; bosa sta potovala dalje v prahu, zmeraj v smeri proti rojstnemu mestu, zmeraj po beli deželni cesti, ki se je šele v daljni daljavi izgubljala med nežnim mladim zelenjem jablan. Dve tretjini pota sta že prehodila.

Prave pomladi leta 1931 ni bilo; zapozneli zimi, ki se je začela šele po veliki noči in končala šele maja, je brez prehoda sledila poletna vročina.

Od dneva do dneva sta odlašala z odhodom — v mrazu se nista hotela odločiti za pot preko vse Nemčije do rojstnega mesta; vedela sta, da čisto ne bosta mogla dobiti na prostem polju izven mest zakotja za prenočišče; marsikatero noč sta prenočila pod mostovi in sta prestradala berlinsko zimo; da nista zmrznila, sta se morala zahvaliti samo suknjama, kajti v srečnem trenutku se jima je vendarle posrečilo, da sta ju dobila od starinarja na Aleksandrovem trgu.

Rebra in lopatnice so jima molele iz teles, kakor pri sestradanem kljusetu. Zelo počasi sta taval po potu, kakor bi se bala, da bi svoj smoter prezgodaj dosegla; odiseja preko morja in dežel ju je sključila in končati se je morala tam, kjer se je pričela, kajti samo tam, v rojstnem mestu, sta mogla še dobiti podporo, tedensko sedem mark za vsakega. Morala sta se povrniti v življenje, ki sta mu ušla, ker ga nista mogla več prenašati.

Ni se jima mudilo. Bila sta potnika v praznino: dvoje ogorelih okostnjakov, ki sta nosila brade, kar je bilo nepojmljivo, in se premikala — čeprav počasi — kakor človeka.

»Takole se morava pokazati v prihodnji vasi, takole brez suknjiča in srajce,« je rekel steklenooki, »potem nama bodo mogoče kaj dali, čeprav nisva brez nog in rok in ne hodiva z berglami.«

»Da, da,« se je votlo izvilo pisarju iz grla, ki že dolgo ni mogel več pojmiti, kje črpa njegov že od narave slabotni prijatelj, ki je bil občutljiv kakor deklica, še moč, da premišljuje in celo še govoriči, kar je povsem odveč. »Prodala bova suknje,« je rekel.

»Potem pa prideva strašno razcapana domov. Kajti obleka! Najina obleka —!«

»Bi se rad vrnil kot zmagovalec domov?« Pisar je začudeno zmajal z glavo. Da le še na take reči misli! je premišljeval. »To mi vzbuja spoštovanje. Res, to mi vzbuja spoštovanje!«

»Kaj?«

»Nič!«

»Ali si že kdaj razmišljal o tem...«

»Ne!«

»Dobro, pa ne bom več govoril.«

»Saj nimaš tudi o čem. Prav o ničemer.«

»Oh, ne vem.« Steklenooki je dvignil glavo postrani kakor kanarček.

»Toda, če meniš!« To je zmeraj storil, kadar je bil razžaljen in ni maral tega pokazati.

(Konec prihodnjič)

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Ivan Podlesnik, Spomini iz Ljubljane, I. del, samozaložba, 138 strani. — Na vse načine rešujejo čast slovenskega malomeščana. Predstavljajo ga, kot da je bil vedno najnaprednejši, da je največ žrtvoval za slovensko kulturo, da je bil najprej nacionalno prebujen proti Avstriji in za Jugoslavijo in da je radi te svoje naprednosti, nacionalnosti in idealnosti prestal strašna preganjanja. Resnica je baš obratna. To resnico je razodeval Cankar v svojih dramah, novelah, črticah, v predavanjih in govorih. Ko je živel, so ga obsodili, kot da je pravi izrodek slovenskega naroda. Sedaj se pulijo zanj, včasih igrajo celo njegove drame in so pri vsem tem prepričani, da v teh dramah niso narisani oni sami, temveč neki izumrli tipi iz naše predvojne dobe. Pa ta mizerni slovenski malomeščan ni izumrl; še močnejše se je razvil v svojem malomeščanstvu, v svoji nizkotnosti, politični nezrelosti, reakcionarnosti in kverulantstvu. Pokameleon se je in nadaljuje svojo vlogo iz še neminule preteklosti.

Podlesnik nam je v svojih osebnih spominih na svojevrsten način odkril to bedno »zgodovino« ljubljanskega purgerstva. Njegove knjige ne moremo sicer uvrščati v nobeno od prepiračočih se domaćih literarnih struj; njegovih spominov tudi niso nikaka »večna umetnina« in pisatelju tudi ni šlo za to. Ampak brez dvoma je več vredna nego kverulantske solzave novele, ki ne razodevajo drugega kakor žalostnega avtorjevega samoljublja, več je vredna od ponesrečenega posnemanja Jurčičevih kmečkih povesti, kakor to nekateri »mlajši« poskušajo, resničnejša in koristnejša je od vseh spi-

sov, ki hočejo našo preteklost in sedanjost idealizirati in ki pred vse resnične stvari postavljajo prepleškane kulise.

In če primerjamo Podlesnikove spomine s Hribarjevimi — kateri so boljši? Iz dolgovernih Hribarjevih spominov končno ne razbereš nič drugega, kakor da se je mož nerodno potrudil, da dokaže ljudem, da smo imeli v naši politični zgodovini le eno zvezdo — Hribarjevo. Podlesnik sam o sebi nič ne govori, naslika nam razmere, v katerih je zrasel in dogodke, s katerimi se je srečal. Očitati bi mu mogli le to, da se sam ne opredeli napram vsemu, kar se je dogajalo. Morda bo to storil v drugem delu spominov.

Sedaj pa k vsebini »Spominov«! S prvo zgodbo »Ljubljana v razvalinah« nam nariše pisatelj podobo ljubljanskega malomeščana ob potresu. Tedaj je blagovolil pokojni dunajski cesar Franc Jožef I. obiskati Ljubljano. Ljubljančani nikakor niso pokazali svoje nacionalnosti in naprednosti, temveč obnesli so se kot najvdanejši črno-žolti podaniki izmed vseh avstrijskih kraljestev, vojvodin in kronovin. Tekmovali so med seboj, kdo bo večkrat videl Habsburžana, narodne dame so pa padale v histerično omedlevalo že ob sami misli, da bodo videle cesarja. Gospa G. se je pomirila s skregano sestrično samo zato, da bo skozi okna njenega stanovanja mogla pozdraviti kajzerja. In končno ga niti videla ni, kajti ko je slišala po živio-klicih, da se bliža cesarska kočija — »se je nepričakovano nekaj zgodilo. Gospa G. je naenkrat odskočila od okna in se znašla sredi sobe na kolenih. Obe roki je dvignila proseče proti nebu. Iz ust so ji prihajali čudni

glasovi. Ti glasovi niso bili niti molitev, niti pesem, ampak oboje in še več. Bil je koral — »Gott erhalte, Gott beschütze« — je pela in molila. Tudi njena sinova »Gustl in Rudl sta dobila takoj napade in se zvrnila s stolov na tla«. Pa še druge imenitne stvari so počenjali ti »nacionalni napredni« malomeščani — vsem je prednjačila gospa Sladka, ki jo srečujemo v vseh poglavjih »Spominov«. Gospa Sladka, Berta itd. so sicer psevdonimi, vendar prav resnične osebe iz ljubljanskega življenja.

Zgovorna je zgodba o sprejemu tedanjega dunajskega krščansko-socialnega župana Luegerja na ljubljanskem kolidvoru. Način boja med klerikalci in liberalci razodeva tudi »Štetov rekordi« in »Preminula je«. Slike o tem mizernem politikanstvu slovenskega malomeščana spopolnjujejo zgodbe iz društvenega in družinskega purgarskega življenja. Pa pomislite pri tem na l. 1932. in boste videli, kako vsak dan še vedno srečavate Malovrhe in Sladke, Berte in Flore.

Preberite te »Spomine«, da boste še boljše spoznali te slovenske malomeščane, katerih rod še ni izumrl, ampak se plodi dalje in s svojo omejenostjo še vedno zvesto brani vsako neumnost in reakcionarnost ter se zoperstavlja vsemu resnično naprednemu. Mnogo lažje boste potem razumeli vso ne-kulturno in ne-socialno politikanstvo živečih zastopnikov tega slovenskega stanu. —elj

Louis Adamič, Kriza v Ameriki. (Tiškovna zadruga v Ljubljani, 1932. — Prevedel Anton Debeljak). — Louis Adamič je naš rojak, ki se je l. 1913 po nekaj gimnazijskih razredih napotil v Ameriko, tam sprva trdo delal, bil nekaj časa ameriški vojak, nato začel pisateljati, letos spomladi pa priromal »radi študij« v domovino. Vsa oficijelna naša književnost je bila tedaj pokoncu, ga lovila po Ljubljani in proslavljala kot slavnega pisatelja; tudi »Ljubljanski zvon« je izdal ob tej priliki posebno ameriško številko, ki pa ni povedal v njej nič posebnega. Ker smo že preje nekaj slišali o Adamičevem velikem delu »Dynamite«, ki nam v njem popisuje zgodovino ameriških delavskih bojev, smo bili tudi mi nekoliko radovedni nanj in smo prav težko pričakovali slovenskega prevoda nekaterih njegovih člankov z naslovom »Kriza v Ameriki«, ki so bili najprej priročeni v newyorškem »Harper's magazine«.

Sedaj leži ta knjižica pred nami in kar odkrito moramo reči, da nas je močno razočarala — vkljub vsemu ljubljanskemu hrušču in trušču krog Adamiča. Knjižica obsega štiri članke: »Obljubljena dežela«, »Razmere v Novi Angliji«,

»Raketirji in delavstvo« in »Stavkanje pri delu« (pri slednjem članku nam je nepojmljivo, čemu mu je dal prevajalec tak naslov, ko bi že ukoreninjena beseda »sabotaža« vse več povedala!). Najboljši je prvi članek, ki nam pisec v njem na tragediji Martina Cerkovnika ne opisuje samo bankerota sanj o obljubljeni deželi, marveč nam poda tudi bežno sliko in nekaj vtisov iz sodobne Amerike. V drugem članku nam je nanizal cel molek strašnih dejstev o brezposelnosti v Novi Angliji, toda vsa ta dejstva so nametana žurnalistično — kakor jih pri nas namečeta od časa do časa »Jutro« ali »Slovenec« pod zaglavjem »Socialna beda« —, prav nikjer pa niso prikazani vzroki vsemu temu: vzroki so pač v kapitalističnem sistemu, toda tega izraza se pisec očitno izogiblje, čeprav parkrat napiše tudi besedo kapitalist. Iz poslednjih dveh člankov pa jasno razberemo, da ju ni napisal ne proletarec, čeprav je Adamič proletarec bil, ne kapitalist — in to bi mu oprostili! —, temveč prav navaden malomeščan, ki gleda na svet in življenje z omejenega stališča. Razredni boj je prekrstil v »delavsko izsiljevanje« (!!), razmerje med delavcem in delodajalcem je postavil v nepravilno luč: na dolgo, in široko opisuje poboje s stavkokazi in sabotažo delavcev, imenuje vse to skupaj rokovnjaštvo, skuša sicer tudi nekoliko opravičiti, toda delodajalci so pri njem samo malce — prepožrešni in drugega nič. O pobijanju delavcev z ljudmi, ki jih najemajo delodajalci, ne izvemo tu nič, nič o strašnem izrabljanju, nič o ameriški justici, nič o tem, kako so delodajalske zveze uničile delavsko gibanje, nič o tem, kako še danes zdihujejo zaprti delavski voditelji po ameriških ječah, čeprav niso ničesar zagrešili. In lek za brezposelnost je Adamiču — »dobrodelna industrija«. Tako!

Ameriko spoznamo iz drugih knjig boljše kakor iz Adamičeve, zato je bila tale izdaja za nas nepotrebna, čita jo najkar malomeščanstvo! Delavsko življenje v Ameriki nam opisuje Upton Sinclair v svojih delih, kako pa ameriški delavec — bodisi domačin ali priseljenec — živi in kako ga izrabljajo, pa nam je pokazal E. E. Kisch v knjigi »Raj Amerika«. So pa naši ljudje — kakor Molek, Zaitz itd. — že vse drugačni tiči! — Talpa.

Milica Stupanova, Kako vzgojim svojo deco, založba revije »Žena in dom«, 148 strani. — V slovenščini dobre, za proletarce primerne vzgojne literature sploh ni. To je občutna vrzel v našem gibanju in skrajni čas je, da olajšamo delavskim starišem pravilno vzgojo otrok. Knjiga Stupanove nam ne more biti noben pri-

pomoček v ta namen. To knjigo odsvetujem ne le delavskim starišem, temveč starišem sploh. Pisateljica, kakor se vidi, pozna različna načela moderne vzgoje. Toda ona priporoča najbolj nasprotujoča si načela. Na neki strani razlaga najmodernejše pojmovanje o spolni vzgoji, na drugi pa najbolj katoliško in reakcionarno. Tako zmedeno vzgojen otrok bi zrasel v čudno bitje. Upam, da mnogo delavskih starišev bolje vzgaja otroke, nego bi jih po priporočilih Stupanove. Poleg tega razodeva pisateljica s svojim pisanjem, da si ni na jasnem o najosnovnejših družabnih pojmi. Ne loči stanu od razreda in naravno tudi napačno definira te svoje »stanove«. Pravi n. pr.: »Tudi naš slovenski narod sestavljajo trije stano- ni, meščani, kmetje in proletarci.« Buržuazija ni stan, temveč razred. V ta razred gotovo ne spadajo proletarci. Pisateljica pa stlači med meščanstvo marsikaj. Pravi namreč: »Njegov glavni del tvorijo srednji uradniki, drugi del trgovci in obrtniki, tretji del pa tisti ljudje, ki tvorijo tako imenovanih zgornjih desetstisoč, višji sloji, n. pr. zdravniki, odvetniki itd.« — Čudno, da pisateljica ni prišla med buržuazijo še one kvalificirane delavce, ki imajo n. pr. višje plače nego njeni srednji uradniki. In pri deci tega čudovitega meščanstva obžaluje pisateljica, da ji »pogosto manjka trdnega verskega temelja«. Vendar se po njenem mnenju »deca iz meščanskega osredja razvije v prav koristne člane človeške družbe.« Kakor Stupanova ne ve, kaj je razred, stan, meščanstvo i. p., tako seveda tudi ne ve, kaj je proletarijat. Prav smešno trdi: »Med proletarce štejemo vse tiste množice, ki si služijo kruh s telesnim delom, a si zaradi premajhnega zasluga ne morejo nabaviti vsega, kar bi potrebovale za telesni in duševni prospeh... Zato je tudi vse proletarsko osredje napeto, mrzličavo in grozničavo.« Potemtakem proletarec ni več oni ročni delavec, ki si pribori zadostno plačo. Kdor dela v pisarni, se pa sploh šteje med meščanstvo, kakor smo zgoraj videli. No, in takih-le čudnih razlaganj kar mrgoli knjiga. Sicer pa moramo priznati Stupanovi, da je prebrala mnogo knjig, da je zelo načitana. Ko bo vse to malo prekrasila v sebi, bo lahko plod svojega razumskega dela sporočila tudi drugim. — I.

Knjižnica jeseniške »Svobode« je tudi v III. četrtletju 1932 prav lepo napredovala. Pomniti je sicer treba, da so meseci julij, avgust in september nekaki pasji meseci, ko je vročina prav malo naklonjena čitanju knjig. Zaradi tega je v vseh knjižnicah bolj omejen obisk. Na Jesenicah je bil tak: julija 103, avgusta 79, septembra 131, skupno 313, med temi

novih 3, 1, 5, skupno devet. Izposojenih knjig je bilo: julija 185 slovenskih, 12 nemških, avgusta 133 slovenskih, 12 nemških, septembra 231 slovenskih, 29 nemških — skupno 549 slovenskih in 53 nemških, oz. vseh 602. Za te knjige je dobila knjižnica 820.25 Din izposojnine. Knjižnica nabavlja stalno nove knjige in posluje redno vsak mesec v Delavskem domu na Savi, Cankarjeva cesta št. 3.

Maksim Gorkij. 22. sept. t. l. je proslavljal eden največjih socialističnih pisateljev Maksim Gorkij štiridesetletnico svojega književnega udejstvovanja. Ob tej priliki je Aleksija Pjeskova, kakor je pravo ime Gorkega, proslavila sovjetska vlada tako, kakor še nobenega drugega proletarskega pisatelja. Med drugim je bilo preimenovano tudi rojstno mesto Gorkega, Njižni Novgorod, v Gorod (mesto) Gorkega. Najslavnejši svetovni pisatelji in sodrugi po prepričanju so mu čestitali deloma osebno, deloma brzojavno.

Ali naj morda spet orišemo življenje Gorkega? Ni potrebno. Saj je dovolj znano: Bosjak, izgubljenec, samomorilec iz obupa nad bedo, kuharski pomočnik, pekovski delavec, ribič, nočni čuvaj, študent, urednik, upornik in revolucionar, izgnanec, pisatelj, član akademij znanosti, nositelj imena mesta in imena slavnega Hudožestvenega gledališča... To je življenjski razvoj njega, ki si je dal že svojega življenja vreden psevdonim — Gorkij — grenek...

Napram Tolstemu, ki oznanja in uči v svojih delih parolo »Trpi!«, propagira Gorkij v svojih delih parolo: »Upiraj se!«

S tem je povedano vse o njegovih socialnih, še več o njegovih revolucionarnih romanih in dramah. Kdo ne pozna drame: »Na dnu?« (Uprizoril tudi Delavski oder v Ljubljani.) Dalje sta znana in imamo prevode romanov: »Mati« in »Iz otroških let« ter »Fome Gordijejeva«. Dalje je znan roman »Malomeščan«, zbirka »Modro življenje« in pa zbirke njegovih novel iz bivanja v Italiji. Od teh so nekatere izšle že tudi v »Svobodi«. Zelo znan je tudi list, ki ga je urejeval in vodil »Novaja Žizn« (Novo življenje). Članke iz tega lista je izdal Gorkij v skupni zbirki »Nesodobne razprave«. Malik-Verlag v Berlinu je izdal 16 knjig njegovih zbranih del.

Gorkega je treba čitati in spoznati bomo njegovega pravega duha. Ali Gorkij je žal med onimi pisatelji, ki jim doslej slovenska prevodna književnost ni posvečala še dovolj pozornosti. Deli svojo usodo z Uptonom Sinclairom in drugimi odličnimi proletarskimi književniki. Ko bi hoteli Slovenci proslaviti 40 letnico delovanja Gorkega kot pisatelja in književni-

ka, bi bil najbolj umesten poziv: Dajte nam več Gorkega!
-on-

Mladinska matica v l. 1932

Že lani smo na str. 332 poročali o ciljnih in namenih Mladinske matice. Ta izvajanja veljajo tudi za letos, ko M. M. ni izpremenila svojega delokroga niti ne ciljev in namena. Za l. 1931/32 so izšle poleg III. letnika mladinskega mesečnika »Našega Rodu« še te-le knjige: Bevk: Lukec išče svojega očeta, Življenje hudobne kavke Katke, Botra z griča in zbornik Kresnice.

Bevkov: Lukec išče svojega očeta (str. 97) je povest za mladino in je nadaljevanje lanske povesti: Lukec in njegov škorec. Lani je došel Lukec na poti za svojim očetom do Argentine, zdaj pa išče očeta po pampah. Doživlja incidente z razbojniki, z divjimi zvermi, doživlja marsikaj v pragozdu, dokler končno ne najde očeta, s katerim bosta živela. — Pustolovska zgodba v duhu »indijank«, tako nekako. Ali pa morda povest po željah današnje mladine (vsaj kakor je iz raznih anket razvidno)... Imam pa vtis, da je bil lanski prvi del veliko globlji in enotnejši ter povezanjši kakor pa tale drugi. Tu so sami opisi, nekako nametano in prisiljeno je vse. Nič toplega ne veje iz povesti. Še manj kaj doživitega.

Edo Deržaj je naslikal slikanico: **Življenje hudobne kavke Katke**. Na 48 straneh 39 celostranskih slik, razdeljenih v 8 razdelkov. Brez besedila, razen označbe razdelka. Slike ljubke in bodo najmlajšim v veselje. Tudi zgodba, ki jo prikazujejo, ni brez jedra.

Botra z Griča od Kriste Hafnerjeve naj bi bil nekak gospodinjski učbenik za mlada dekleta, od 12. do 14. leta dalje.

Nasveti za gospodinjstvo so zelo prikladni in bi bilo knjižico priporočati predvsem dekletom.

Kresnice so Matičin zbornik in je to že V. letnik. To pot so posvečene našim mladinskim pisateljem, od katerih je zastopan vsak s sliko, kratkim životopisom, avtogramom in zgodbo iz svojega življenja. Zastopanih je 24 pisateljev, eni z večjo, drugi z manjšo pravico. Še marsikdo bi spadal v ta krog in oglašajo se že protesti proti izdaji. Zgodbe so tudi precej težke, in res je na mestu vprašanje, ki ga je zastavil nekdo: komu pa je ta galerija mladinskih pisateljev namenjena? Otrokom, odraslim, lit. zgodovinarjem, kritikom ali komu? Med drugim srečamo tu tudi Mileta Klopčiča (pesnik M. K. pripoveduje, kako se je spoznal s svetom), Toneta Seliškarja (Iz moje mladosti) in Jožeta Pahorja (Mesto). Zelo značilen za rudarske revirje je sestavek Mrzela L.: Kako sem se prvokrat uprl. — Zaključni sestavek T. Gasparija »Po svetu« je pa skrpucalo.

Knjige so dobre, dasi bi lahko bolj smotreno služile svojemu namenu. -on-

50 letnica Leonharda Franka. 4. septembra t. l. je praznoval znani nemški soc. pisatelj L. Frank petdesetletnico svojega rojstva. Frank je postal pri nas znan zlasti v zadnjih letih, ko sta ljubljansko in mariborsko gledališče uprizorila dve njegovi drami: »Vzrok«, ki je mogočen in prepričevalen protest proti smrtni kazni ter »Karl in Ana« (Maribor). »Svobodaši« ga poznajo po romanu brezposelnih delavcev, ki izhaja letos v našem listu »Od treh milijonov trije«. V našem jeziku imamo dalje še odlomke iz njegove odlične pacifistične zbirke »Človek je dober« (Der Mensch ist gut), ki jih je prevedel Mile Klopčič in so izšli v ljubljanskem »Vojnem invalidu« in chicaški »Pro-

MARXOV »KAPITAL«

IZIDE OKOLI 15. NOVEMBRA. OPOZARJAJTE VSE INTERESENE, DA SE ŠE PRAVOČASNO NAROČIJO NANJ.

sveti». To so n. pr. »Oče«, »Vojna vdova« itd., vendar celotna publikacija tega značilnega dela iz višjih razlogov ni mogla. Poleg tega je Frank napisal še romane: »Die Fürstin« (Kneginja), »Der Bürger« (Meščan), »Das Ochsenfurter Männerquartett« (Ochsenfurtski moški kvartet) itd. Frank je pisatelj, ki slika socialno bedo in človeške napake z namenom, da pripomore k njih izboljšanju in odstranitvi. Frank želi pomagati onim, ki so pomoči potrebni, in skuša pomagati kolektivnemu človeku v borbi za novo človeštvo. Zaradi tega najtopleje priporočamo čitanje del tega Nemca, rodom iz Würzburga.

-on-

Paul Keller: Cvet naše vasi. (Prevedla Marija Kmetova. Ljudska knjižnica 46. Ljubljana 1932. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Str. 189. Cena ?) Nedavno umrlí avstrijski pisatelj Keller je avtor

te ljudske povesti, ki ima v izvirniku naziv »Marie Heinrich«. Zgodba kmečke rodbine: vdova, trije sinovi, hčerka in gospodarnik. Od sinov je eden izgubljenec-pijanec, drugi nekako bolan na pobožnosti oz. vernosti, tretji zdrav, vendar še majhen. Dómu manjka močne roke, ki jo pa nadomešča hčerka Mina tako razumno, da jo nazovejo »cvet naše vasi«. Ljubka zgodba gospodarstva tega energičnega dekleta, ki kljub udarcem usode (brat postane cerkveni tat in izgubljenec, oni pobožni brat ga pri tem zasači in zaradi groze umre, mati umre od žalosti nad vsem, ženin se poroči z drugo) modro, spretno in uspešno vodi dom in domačijo, pa je tudi vsej vasi v vzgled, pouk in pomoč. Osebe so razen bratrapijanca in gostilničarja Vogelnika slikane zelo prikupno. Za odmor prijetno čtivo.

-on-

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

Trinajsti delavski prosvetni večer ali prvi v tekoči sezoni je priredila ljubljanska »Svoboda« 12. oktobra. To je bil gotovo eden najboljših prosvetnih večerov. Gostoval je izvrstni pevski zbor celjske »Svobode« pod vodstvom Cirila Preglja in napolnjena dvorana jim je navdušeno ploskala, da so morali enkrat še ponavljati. Nastop zbora je obvladal ves večer in še danes govore ljubljanski delavci, kako so celjski »Svobodaši« res »fest fantje« in pevci. Tudi druge točke prosvetnega večera so bile prav posrečene. Delak je s Sternovim predavanjem »Delavec in kultura« pokazal, kako je treba predavati. Ljudje so ga nagradili z dolgotrajnim ploskanjem. Operni pevec Janko je izbral primerni stvari in jih krasno zapel. Vukova napreduje od nastopa do nastopa. Samo izgovorjava ni jasna. Tako poslušalci niso razumeli Škorpikove kompozicije Klopčičeve pesmi »Otrok izprašuje«.

Upamo, da bodo vsi prihodnji prosvetni večeri ostali na tej višini, ki jo je dosegel prvi večer v tej sezoni.

Kulturno delo jeseniškega delavstva.

30. sept. t. l. se je vršila na Jesenicah kulturna konferenca vseh tukajšnjih delavskih organizacij, ki so se je udeležili: dve »Svobodi« (Jesenice, Javornik), strokovna organizacija SMRJ, tri vodilne delavske zadrage (konzuma, denarna in splošna gospodarska zadruga »Delavski dom«) in Zveza delavskih žena in deklet. Otvoril in vodil jo je s. Cv. Kristan v

imenu jeseniške »Svobode«, govorili so pa še ss. Jurij Jeram, Franc Škrlič, Joško Stražišar, zastopnik javniške »Svobode«, s. Zugwitzeva, Zugwitz, Žnidar Anton, Čelešnik in drugi. Sklepi so bili sledeči: Letošnjo zimsko sezono se bo vršila na Jesenicah večmesečna delavska šola, predvidoma ob nedeljah dopoldne. Med tednom se bo vršil praktični tečaj, ki bo obsegal v glavnem knjigovodstvo, korespondenco, računstvo in ev. še nemščino. Dalje se bodo skupno z Zvezo delavskih žena prirejala predavanja, predvidoma vsak torek. Vsak mesec naj bo vsaj ena mladinska akademija. Vršijo naj se redne dramske predstave, katerih otvoritvena bo v kratkem, in sicer Delakova prireditve »Hlapca Jerneja«. Pevski odsek bo prirejal svoje prireditve ev. v zvezi z glasbenimi. Po možnosti naj se vršijo kdaj tudi prosvetni večeri. Šahovski, težko in lahkoatletski odseki naj si uredijo svoje delo po svoje. — Knjižnica je odprta vsak četrtek v »Delavskem domu« in si redno nabavlja nove knjige. Prav tako je odprta tudi knjižnica javniške »Svobode« redno na Javorniku pri Konjiču v prostorih Splošne gospodarske in konzumne zadruge za Gorenjsko. Javorničani bodo tudi poskusili postaviti svoj oder in začeli z lastnimi dramskimi prireditvami. Pevski odsek deluje redno. Nedavno je imel pri Konjiču svoj koncert. Delavska šola se bo vršila morda tudi izmenoma: enkrat na Savi, drugič na Javorniku. Torej načrt je velik in dolžnost delavstva je zdaj, da mu pripo-

more k izvedbi. O podrobnostih zaradi šole itd. bo pa vse pravočasno objavljeno, ko bo odsek za to šolo, ki je bil na konferenci izvoljen, dovršil vse podrobne načrte.

-on-

»Svoboda« Zagorje ob Savi.

V nedeljo, 2. oktobra t. l., se je vršila širša seja, ki je določila urnik za delovanje posameznih odsekov.

In sicer imajo po sledečem dnevnem redu posamezni odseki svoje vaje. Dramatični odsek vsak ponedeljek, sredo in soboto zvečer od 6. ure dalje.

Godbeni odsek vsak ponedeljek, sredo in soboto od 4. do 6. ure zvečer.

Šahovski odsek vsak torek in četrtek od 7. ure dalje.

Nogometaši vsak torek, četrtek in soboto popoldne od 3. do 5. ure.

V pretečenem mesecu je bilo posameznim odsekom precej otežkočeno red-

no delovanje radi prenovljenja društvenih prostorov in dvorane. A kljub temu je že uprizoril dramatični odsek v nedeljo, 16. okt. t. l. igro »Za tretjo goro« v petih dejanjih.

Za šahovski odsek je veliko zanimanje med članom in tudi ostalimi delavci. Tako, da obeta ta odsek lep napredek.

V ponedeljek, 26. sept. t. l., so igrali simultanko z g. H. Krauskopom iz Zagorja. Pri tej igri so se šele prepričali, da je precej naporna; vsi so častno podlegli g. H. Krauskopu.

V nedeljo, 18. sept. t. l., se je poročil naš soodr. Ladislav Gostiša z gosp. Milko Čebinovo. Obilo sreče želimo in upamo, da bo soodr. Gostiša še nadalje zvest in požrtvovalen član za našo kulturno organizacijo »Svoboda«.

Športni klub »Svoboda« je odigral prvo poskusno tekmo s SK Zagorje v nedeljo, 9. oktobra 1932.

DRAMATIKA

Švejk na Delavskem odru »Svobode« v Ljubljani. — Letos je bil Delavski oder ljubljanske »Svobode« na višku. To se vidi že po tem, da je s »Hlapcem Jernejem« dosegel rekordno število gostovanj: v Zagrebu, Mariboru, Celju, Ptuj in v ljubljanskem gledališču ga je igral trikrat. Navdušil je z njim tudi druge kraje. Prevaljčani so ga sami dvakrat z uspehom uprizorili, učé se ga Trboveljčani, v Kranju, na Jesenicah, v Rajhenburgu i. dr. Hkrati se je pa delavski oder pripravljval na jesensko-zimsko sezono. In ob začetku te sezone nas je razveselil s slavnim Švejkom.

Delak se je tudi pri Švejk obnesel kot dober režiser, ki ne pozna šablone, ampak utira vedno nova pota v gledališki umetnosti. Švejkovo dramatizacijo je temeljito predelal, konec je naredil po svoje s tem, da granata ubije Švejka, ki pride nato v nebesa pred sodbo. Z nebes ga spode na zemljo, kjer si poišče svojo gostilno, iz katere ga je odpeljal policaj ob izbruhu svetovne vojne. Dejanje se godi na odru in po vseh koncih dvorane. Vsaka scena je novo presenečenje za gledalce. Posamezne prizore vežejo Ravnikarjeve slike, od katerih so nekatere izborne. Vse to ogromno dejanje je spravil Delak na mali oder v dvorani Del. zbornice! Vsi igralci: Polde, Hreščak, Čuk, Isop, Skuk, Gorupova i. dr. so se prav dobro izkazali.

Kljub vsem izrednim vrlinam te dramatizacije in režije prva uprizoritev ni

tako ogrela gledalcev, kakor bi jih morala. To so zakrivila male napake med posameznimi prizori. Te pogreške so bile pri reprizi odpravljene tako, da je prva ponovitev igre dosegla svoj zaslužen uspeh. Gotovo je, da se bo pri Švejk še nekajkrat napolnila dvorana.

Medtem je oder pripravil že novo igro »Ptički brez gnezda«, ki jo je uprizoril 23. t. m.

Pod vodstvom marljivega in sposobnega režiserja s. Delaka se je doseglo to, da delavski oder prav vsako nedeljo igra. Marsikdo je prej dvomil, da bi bilo to mogoče; toda sedaj so vsi ti dvomi razblinjeni.

Pri tem moramo pohvaliti prav posebej še požrtvovalnost igralcev delavskega odra, delavcev, ki ne stanujejo v mestu, pa se vsak večer ob vsakem vremenu zbirajo k vajam. Naj bi ljubljansko delavstvo vedelo ceniti trud, požrtvovalnost in sposobnost vseh teh delavcev s tem, da bi redno obiskovalo predstave. Zeleti bi bilo, da bi Delavska zbornica vsaj včasih dala na razpolago dvorano ob sobotah, da bi s tem omogočila obisk delavcem, ki stanujejo večinoma vsi na periferiji Ljubljane, pa jim je baš radi tega nerodno priti na nedeljo zvečer, ko morajo v ponedeljek zgodaj zjutraj v tovarno na delo.

Delavski oder mnogo pripomore k razmahu delavskega gibanja, zbira vedno širše kroge okrog »Svobode«, zato pa tudi zasluži pozornost in podporo od

vseh posameznih delavcev in od delavskih organizacij in institucij. —elj.

Hrvaška revija o Hlapcu Jerneju. O uprizoritvi Hlapca Jerneja v Delakovi prireditvi po Delavskem odboru »Svobode« ter o delu, ki ga je knjižno izdala Cankarjeva družba v Ljubljani, so priobčile hrvaške revije prav topla poročila. Tako omenja uprizoritev pohvalno 9. štev. »Literature« (Zagreb); 9.—10. štev. »Socialne Misli« (Zagreb) prinaša na str. 112—113 celostransko poročilo Milivoja Magdića pod nazivom »Radnički teater« in v sarajevski »Snagi« (8.—9. štev.) je napisal Branko D. Lazarević o knjigi Cankarjeve družbe na str. 9—10 dve strani dolgo poročilo, pisano zelo toplo. Ista številka »Snage« priobčuje tudi tri slike scen iz Hlapca Jerneja po onih v knjižnem izdanju. To priznanje mora biti Delavskemu odboru »Svobode« samo v vzpodbudo za nadaljnje delovanje.

—on—

Zborovska recitacija pesmi (»šprehkor«) se je v zadnjem času razširila zlasti med delavsko mladino v ČSR in občutna je bila rastoča potreba za primeren recitacijski material in za navodila. Vzgojni odbor zveze D. T. J. Č. je zaradi tega poveril pevovodji Janu Urbanu sestavo zbornika praktičnih primerov s primernimi opombami in napevi. Urbanova »Sborova recitacija« je zdaj izšla pri D. T. J. v lepi opremi kot prva publikacija svoje vrste. Po svoji dragoceni in praktično izkušeni in proučeni vsebini bo zanimala gotovo vsakega, ki se zanima za razvoj delavske kulture. Obsega celotno 13 zborovsko izvedenih in prirejenih pesmi z notacijo napevov in ritmo-deklamacije, poleg drugega tudi scenično prireditev Havličkovega »Kralja Lavre« in dveh Wolkerjevih balad v posebno učinkujoči razdelitvi vlog. Izбира bo služila prirediteljem programov za najrazličnejše priložnosti. Prikazuje najbolj primerne smeri, po katerih bi se mogla razvijati zborovska deklamacija zlasti v družabnem središču delavskih kulturnih organizacij. Cena 8 Kč. Naročila sprejema Náknupní družstvo D. T. J. Praha II., Hybarnská 7.

—on—

Trbovlje. — Dramatični odsek naše »Svobode« je s pomočjo ss. Delaka in Ravnikarja sam nastudiral »Hlapca Jerneja« in ga z velikim uspehom uprizoril v nedeljo 30. oktobra. Več o prireditvi prihodnjič.

NARODNO GLEDALIŠČE:

Ljubljanska drama

V. Bartol: Lopez. Drama v 3 dejanjih v 12 slikah. Ali bolje neke vrste tragedija. Kajti junaka cele drame, Lopeza,

ki se bori zoper hinavščino vse družbe, ki ga obdaja, jo razkrinkava, ta družba ubije, zabode z nožem na svojem zborovanju, kjer ga je nameravala izključiti iz svojega društva kot nevrednega člana. Bartol v tej drami ni napisal kake borbe človeka za lepše medsebojno sožitje, nego je hotel pokazati, da se za kruh, za materialne dobrine vse prodaja in spletkari. In čim več izobrazbe je kdo užil, čimbolj si je kdo stlačoval ugodno cesto, po kateri hodi, tembolj je njegova duševnost neplemenita, polna zahrbtnosti in izigravanja. V drami nastopa družba takozvanih umetniških, književnih krogov. Vsak šteje samega sebe za najpopolnejšega. Vsak se predstavlja drugemu kot največji značaj z neomajanim naziranjem. Tako, kakor v resnici vidi človek dandanes po kavarnah, kjer pri črnih kavah pribija takozvana »sol naroda« svoje principe in graja vse druge, v resnici pa se udinjava baš tistim krogom, tistim listom in revijam, ki jih pri črni kavi obsoja. »Kruh« je rekel Lopez. — Drama je zanimiva s tega vidika. Ves drugačen učinek bi imela, če bi se avtor lotil tega problema s stališča nazora, ki pravilno razlaga tako početje »kulturnih delavcev« in ki kaže in vodi v neki izhod. Ker avtor tega ne pozna in ker se ne loti stvari s prvega stališča, mu ne pomaga nič drugega, kakor da pade njegov junak.

—g—

Dostojevski: Zločin in kazen. Dramatizacija v devetih slikah. Bilo bi odveč govoriti o tem velikem, dobro poznanem delu samem. Dramatizacija ne more izražati vse globine romana. Težko je podati na odru široko umsko in duhovno podlago, ki jo ima ta roman. Vendar precej močno učinkuje tudi kot drama. V dramatizaciji ni prave celote. Devet slik je, ki so nekakšne devetere postaje Razkolnikove duševne muke od trenutka, ko dozori v njem sklep, da umori Aleno Ivanovno, pa do odločitve, da se izroči sodišču. Režiser Bratko Kreft se je potrudil, da je dal večjo notranjo zvezo osebam in dogodkom. Igralci so bili na mestu in so se dobro vživeli v svoje vloge.

—g—

Connors, Roksi, veseloigra v treh dejanjih, režiser Šest. — Roksi je doma zapostavljena hčerka, njena sestra je deležna vseh ugodnosti in prednosti, ona sama mora pa delati. Oče je sicer njen zaveznik, pa ker je copata pri hiši, ji to zaveznništvo prav nič ne pomaga. Na koncu veseloigre se pa vse to preobrne. Torej nič novega, nič duhovitega ni v tej stvari, ki jo je spravilo na svoj oder ljubljansko narodno gledališče: delavskim odrom ne priporočamo.

Bratko Kreft, Celjski grofi so dosegli v Narodnem gledališču velik uspeh, večji nego vse druge drame, kar jih je letos odigralo gledališče. Drama je razvnela tudi debato med pisatelji in izzvala seveda predvsem one, ki so že kdaj kakoli pisali o teh nesrečnih grofi. Ker čakamo na obljubljen Kreftov uvod k vsemu temu, bomo oceno priobčili kasneje. —elj.

Ljubljanska opera

Mahkovski: Hlapec Jernej in njegova pravica. Iv. Cankarjevega »Hlapca Jerneja in njegovo pravico«, sem videl do sedaj že v treh različnih dramatizacijah. Skrbinškovo, Delakovo, ki jo je igral delavski oder »Svobode« in opero Mahkovskega, ki jo je tudi režiral Delak. Pravi »Hlapec Jernej« je oživotvorjen samo v Delakovi dramatizaciji. Vendar je tudi opera prav učinkovita. Hlapec Jernej sicer ne nastopa kot pravice zahtevajoč, nego kot pravice iskajoč. Baritonist Primožič ga je izborno igral. Glasba sama odgovarja duhu besedila in

poudarja pravilno vsak prizor. Kontrast pred cerkvijo, ko beračica z otročičkom preklinja boga, ker umira od gladi in ji ne pomaga, a iz cerkve doni koral zahvalne molitve za bogato žetev, je pretresljiv. Delak je po vseh svojih močeh skušal kot režiser rešiti pravega »Hlapca Jerneja«. Njegova dobra režija se je izražala tudi v tem, da so to opero igralci-pevci ne samo peli, temveč tudi dobro igrali — in to zadnje je redko pri opernih pevcih. —g—

Opera. »Fra Diavolo«. Uglasbil D. F. E. Auber. Prevedel M. Klopčič. Režiser B. Kreft, dirigent A. Neffat. Vsebina je nekaka pripovedka, ki sloni na življenjski zgodovini Fra Angela, meniha, ki je pobegnil iz samostana. Postal je zloglasni poglavar: Fra Diavolo. Zgodba je polna spletk in pokazana komično, polna prevar, dovtipov in pikantnih dogodkov. Glasba je melodična, živahna za gledalca, ki hoče šlagerjev, razburkanosti... Auberjeva glasba zahteva mnogo od pevcev. Pevci so rešili svoje naloge dokaj povoljno. —g—

DELAVSKA PESEM IN GLASBA

VSEM PEVSKIM ODSEKOM »SVOBODE«!

Pevska podzveza »Svobode«, v sklopu Delavske telovadne in kulturne zveze »Svobode« za Jugoslavijo, sklicuje na podlagi § 4 pravilnika za dne 13. novembra 1932 s pričetkom ob 9. uri dopoldne v društvenih prostorih »Svobode« v Mariboru, Sodna ul. 9/II., svoj

REDNI OBČNI ZBOR

z dnevnim redom:

1. **Otvoritev** (pozdrav; volitve verifikacijskega odbora in odbora za sestavo kandidatne liste, dveh zapisničarjev in dveh overovalcev zapisnika);

2. **poročila:** a) predsednika, b) zapisničarja, c) arhivarja, d) blagajničarke, e) delegata centrale o pregledu sklepnih računov;

3. **predlogi;**

4. **volitve novega odbora;**

5. **raznosterosti.**

§ 5 t. 4. Pevski odseki so dolžni pošiljati na podzvezin občni zbor vsaj po enega delegata.

Po sklepu centralnega odbora Del. tel. in kult. zveze »Svobode« morajo stroške za delegate nositi pevski odseki oz. podružnice iz lastnih sredstev.

Istotako naj vsi pevski odseki javijo svoje delegate vsaj do 7. novembra 1932.

Predlogi naj se pošljejo odboru vsaj do 7. novembra t. l. **Odbor.**

DELAVSKI SPORT

»Svoboda« v Ljubljani je začela kot tretji ljubljanski klub LNP s prvenstvom v podsavezni ligi (I. razredu), in to nekako ugodno. 25. sept. t. l. je igrala z Rapidom v Mariboru neodločeno 1 : 1. Igra se je zaradi sirovih napadov Rapidovcev na Svobodo predčasno končala, je pa dokaz za izrodke meščanskega sporta. 2. okt. t. l. je igrala s Primorjem v Ljubljani spet 1 : 1. 16. okt. t. l. je nastopila proti Železničarju iz Maribora in

podlegla po zelo lepi igri s 3 : 2 (1 : 1). — Čudil bi se človek, zakaj je ta Svoboda izgubila 9. t. m. v Kranju proti mlademu Korotanu, in sicer celo 4 : 1 (2 : 1). Omalovaževanje še ni nikomur prineslo zmage. — Ljubljanski Svobodi svetujemo, naj pazi na svoje igralce, da jih dogodki á la Maribor ne bodo odtujili bistvu. Sodelovanje pri meščanih je vedno dvorezno.

»Svoboda« **Jesenice** je svojo 9. mednarodno tekmo v letošnjem letu 18. sept. t. l. z A. A. K. »Villach« izgubila s 3 : 4 (2 : 2). 1. in 2. okt. je sodelovala pri sportnem dnevu tržiške »Svobode« ter dosegla sledeče uspehe: 1. okt. večerna tekma proti Svobodi v Trzinu 10 : 1 (5 : 1). V nedeljo, 2. okt. t. l., dop. štafetni tek 4 × 100 m. Prvi Borec Jesenice, 51 sek.; druga Svoboda Jesenice, 52¼ sek.; tretja Svoboda, Trzin. Popoldne revanšna tekma med obema Svobodama 9 : 1 (3 : 1) v korist Jesenic. Igrala je tudi hazena jeseniške »Svobode« proti hazeni SK Trzin in zmagala 5 : 0 (2 : 0). Hazena je nastopila tudi 18. sept. t. l. proti hazeni jeseniškega Bratstva in zmagala 14 : 3 (8 : 1). Krasen uspeh mladih sodruživ. Le tako naprej. Tudi fantje naj si skozi zimo naberejo novih sil in znanja.

Sport naših dni. Če človek vsaj malo zasleduje sportne rubrike naših listov, dobi o sportu, ki ga goje naši meščani, prav čudne pojme. Zlasti oni, ki je morda mislil, da služi sport za plemenitenje duha in plemenitenje (alias utrditev) telesa, je bridko razočaran. Če ne

bo čital ali slišal o sirovostih in nasilju, bo pa čital o goljufijah, prevarah, nepravičnostih itd. Vsak dan več tekem se vrši, ko sodeluje tudi občinstvo in obdeluje nasprotnike »svojega« kluba s psovskimi, kamenjem, batinami, palicami itd. Zagreb, Maribor (Svoboda—Rapid!), Trbovlje itd. Pa Turin, Los Angeles itd. Če pa tega ni, pa čitamo, kako je bilo to pristransko izvršeno, kako je oni odrinil prednika, da ga je prehitel, kako vozijo tekmovalce na dolgih progah v avtomobilih, kako je ta prevaral onega (plavalno prvenstvo, lahka atletika, Los Angeles itd.). Tak je danes pri nas meščanski sport! In v tem »sportu« sodelujejo tudi naši sportniki, ki so potemtakem z onimi vred na obtožni klopi. Sokrivci so, ali pa oni, ki tak položaj z drugimi vred tolerirajo. Je mar to vzgoja delavske mladine? Je mar to proletarski sport? So drugi, premislite dobro, kam vodite mladino, ki vam je poverjena. Če ne znajo drugi, pa ustanovite in ustvarite sami sport, ki bo služil poplemenitju duha in utrditvi telesa v mirnem, poštenem, sodruživem vežbanju in tekmovanju. Gre za dejansko znanje, ne za rekorde in prvenstva.

—on—

RAZNO

Skladatelj »Internacionala« umrl

Skladatelj znane socialistične himne »Internacionala«, **Pierre Degeyter**, je umrl na večer dne 26. septembra t. l., star 84 let v pariškem predmestju St. Denisu.

Degeyter je bil po poklicu strugar in je bil doma iz Lilla. V svojih prostih urah se je mnogo bavil z glasbo. V začetku devetdesetih let minulega stoletja mu je prinesel eden od buditeljev delavskega gibanja v Lillu iz Pariza nekaj revolucionarnih pesmi in je naprosil Degeytra, da naj eno izmed njih vglasbi, da bi jo bilo mogoče predvajati na nekem delavskem slaviu. Degeyter si je izbral izmed njih pesem svojega pariškega poklicnega tovariša **Pottiera**, ki je dobila pozneje ime »Internacionala« in jo dandanes pojejo delavci vsega sveta. Degeytra so v življenju oškodovali za sadove njegovega dela, kajti glasbo te slavne pesmi so pripisali nekemu njegovemu bratu in on sam je stopil leta 1921 pri razcepu francoske socialistične stranke v komunistično stranko in je v zad-

njih letih prav bedno živel od miloščine svojih sodrugov oz. strankarskih tovarišev. Komunistična občinska uprava v St. Denisu je sklenila, da ga bo pokopala na občinske stroške.

»Internacionala« je postala bojna pesem mednarodnega proletariata šele po zaslugi sodruga **Guesquiera** iz Lilla. Ob zaključku socialističnega kongresa ujedinitvenja v Parizu je stopil Guesquiere, ki je imel močan in lep tenorski glas, na tribuno in zapel tedaj izven Lilla še popolnoma neznano »Internacionalo«, katere refrain je kongres zapel skupno z njim stojé. Odtlej je začela »Internacionala« svojo zmagoslavno pot po vsem svetu.

Slovenci imamo tri prevode Internacionala. Prvi je izšel že l. 1904 v idrijskem štirinajst dnevniku »Napreju« in izvira od njega urednika itd., pok. Antona **Kristana**, drugega je priredil Etbín **Kristan**, tretjega pa Ivan **Vuk**. Vendar ni žal krivda naših sodrugov, še manj pa naših pevcev ali godbenikov, če Internacionala zadnja leta nikdar ne slišimo niti peti niti svirati...

—on—

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon števil. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravilnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! Cene nizke! Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon števil. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej in obrestuje najugodnejše — V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki strokovnih in gospodarskih organizacij —

KNJIGOVEZNICA LJUDSKE TISKARNE D. D.

—
prevzema v vezavo knjige, brošure, revije, koledarje itd. po najnižjih cenah
—

MARIBOR, SODNA 20

Najboljši in najcenejši slovenski mesečnik je delavska kulturna revija

SVOBODA

Letna naročnina stane komaj Din 36—, letno izide 12 številok z obsegom po približno 32 strani in z najraznovrstnejšo zanimivo vsebino

TEKMUJTE

V

NABIRANJU

NAROČNIKOV!

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v

Severni Ameriki.

Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki. — Ima približno 63.000 članov v obeh oddelkih in blizu 650 podružnic po raznih krajih Amerike.

■ *Premoženje nad 4.000.000 dolarjev.* ■

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill

